

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία

Μια μικρή εικονογραφημένη ποιητική συλλογή

Συγγραφέας/είς

Βασιλική Κατσανάκη

ΑΜ: 20674066

Επιβλέπων/ουσα:

Ιωάννα Δελφίνο

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2024

UNIVERSITY OF WEST ATTICA
SCHOOL OF APPLIED ARTS AND CULTURE
DEPARTMENT OF GRAPHIC
AND VISUAL COMMUNICATION

Diploma Thesis

A small illustrated poetry collection

Student name and surname:

Vasiliki Katsanaki

Registration Number: 20674066

Supervisor name and surname:

Ioanna Delfino

Athens, September 2024

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Μια μικρή εικονογραφημένη ποιητική συλλογή

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής συμπεριλαμβανομένου και του Εισηγητή

Η πτυχιακή/διπλωματική εργασία εξετάστηκε στις **27/9/2024**
από την κάτωθι Εξεταστική Επιτροπή:

Ιωάννα Δελφίνο
Επιβλέπουσα
Ακαδημαϊκή Υπότροφος

Ιωάννα Δεβετζή
Λέκτορας

Μαρία Παπαδομανωλάκη
Λέκτορας

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο/η κάτωθι υπογεγραμμένος/η Βασιλική Κατσανάκη του Δημητρίου, με αριθμό μητρώου 20674066 φοιτητής/τρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Εφαρμοσμένων τεχνών και Πολιτισμού του Τμήματος Γραφιστικής και Οπτικής Επικοινωνίας, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

**Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι .....
και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή*

Η Δηλούσα
Βασιλική Κατσανάκη

* Ονοματεπώνυμο /Ιδιότητα

(Υπογραφή)

Ψηφιακή Υπογραφή Επιβλέποντα

Περίληψη

Η παρακάτω πτυχιακή εργασία αποτελεί την ανάλυση για τον τρόπο δημιουργίας μιας μικρής εικονογραφημένης ποιητικής συλλογής . Η εργασία ξεκινά με ιστορική αναδρομή σχετικά με την εικονογράφηση των βιβλίων και μερικά παραδείγματα σύγχρονων εικονογραφημένων ποιητικών συλλογών. Τελειώνοντας την ιστορική αναδρομή δίνεται έμφαση στο ερώτημα ποια είναι η χρησιμότητα της εικονογράφησης στην ποίηση. Το τελικό αποτέλεσμα υπήρξε η δημιουργία 5 διαφορετικών booklet. Οι πέντε κατηγορίες ονομάστηκαν ανάλογα την θεματολογία τους ως εξής: «Τα Πολιτικοποιημένα», «Τα Ερωτιάρικα», «Τα Ανήλικα», «Τα Αγανακτισμένα» και «Τα Ανάμεικτα». Τέλος η εργασία παρέχει έναν οδηγό σχετικά με την γραφιστική και εικαστική επιμέλεια του βιβλίου.

Λέξεις κλειδιά

Εικονογραφημένη ποίηση, σουρεαλιστική εικονογράφηση, σατιρική κριτική, προσωπικά βιώματα.

Summary

The following thesis is the analysis of how a small illustrated poetry collection was created. The following paper begins with a historical overview of book illustration and some examples of contemporary illustrated poetry collections. Ending the historical review, emphasis is placed on the question of the usefulness of illustration in poetry. The result of the theoretical analysis was the creation of 5 different booklets. The five categories were named according to their subject matter as follows: "The Politicized", "The Erotic", "The Juvenile", "The Outraged" and "The Unmixed". Finally, the work provides a guide regarding the graphic and visual editing of the book.

Key words

Illustrated poetry, surreal illustration, satirical criticism, personal experiences.

Εισαγωγή

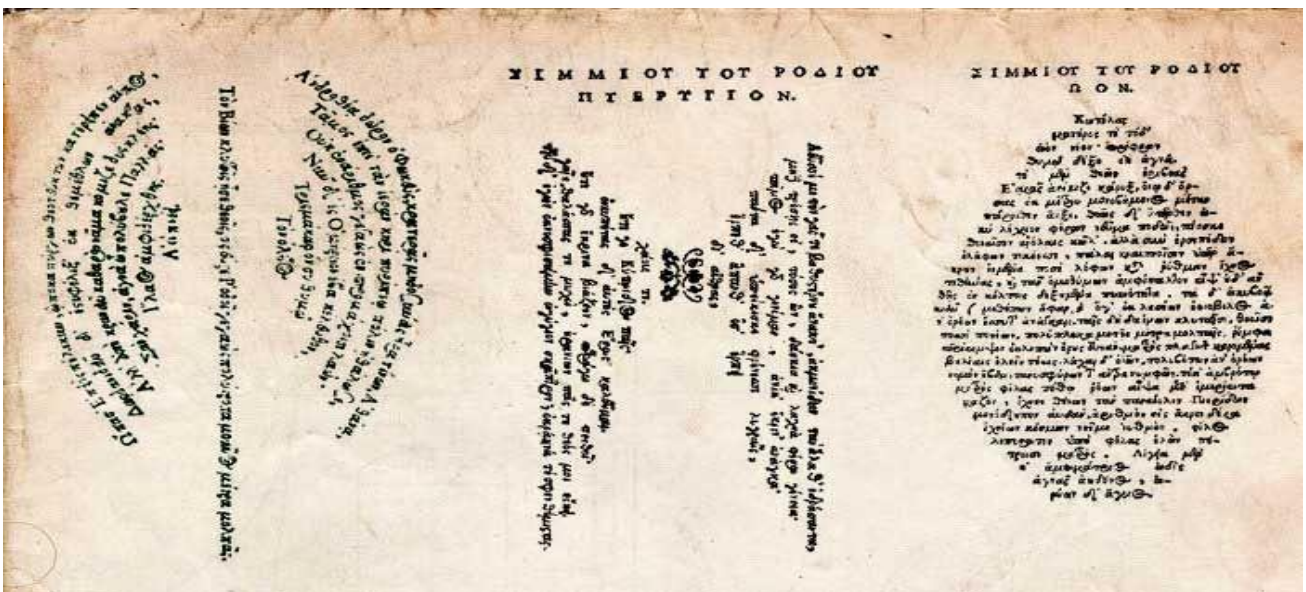
Η παρακάτω πτυχιακή εργασία αποτελεί την ανάλυση για τον τρόπο δημιουργίας μιας μικρής εικονογραφημένης ποιητικής συλλογής. Η παρούσα εργασία ξεκινά με μια ιστορική αναδρομή σχετικά με την εικονογράφηση των βιβλίων. Πιο συγκεκριμένα των εικονογραφημένων βιβλίων ποίησης από την αρχαία Ελλάδα έως τον Μεσαίωνα, πως εξελίχθηκε και διακλαδώθηκε αυτή η ιδιαίτερη κατηγορία βιβλίων, τις διαφορετικές εικαστικές προσεγγίσεις που αναπτύχθηκαν και μερικά παραδείγματα σύγχρονων εικονογραφημένων ποιητικών συλλογών. Τελειώνοντας την ιστορική αναδρομή θα δοθεί έμφαση στο ερώτημα ποια είναι η χρησιμότητα της εικονογράφησης στην ποίηση. Οι εικόνες και οι λέξεις έχουν μια αλληλένδετη σχέση με τα εικονογραφημένα βιβλία και θα εξηγηθεί ο τρόπος σκέψης που κρύβεται πίσω από την εικονογράφηση της συγκεκριμένης ποιητικής συλλογής, που συνοδεύεται με σουρεαλιστική εικονογράφηση, γλαφυρά και χιουμοριστικά ποιήματα. Τα ερεθίσματα για την ποιητική συλλογή υπήρξαν πολλά και ομαδοποιήθηκαν σε πέντε διαφορετικές κατηγορίες με τελικό αποτέλεσμα 5 διαφορετικά booklet. Οι πέντε κατηγορίες έχουν ονομαστεί με χιουμοριστικό χαρακτήρα ως εξής: «**Τα Πολιτικοποιημένα**», «**Τα Ερωτιάρικα**», «**Τα Ανήλικα**», «**Τα Αγανακτισμένα**» και «**Τα Ανάμεικτα**». Κάθε booklet περιέχει διαφορετική χρωματική παλέτα που αντανakλά όχι μόνο τον χαρακτήρα των κειμένων του, αλλά και προσωπικά σχόλια που αφορούν την θεματολογία τους και τον κωμικό τόνο και ύφος που κρύβεται μέσα στα κείμενα και τις εικόνες τους. Τέλος η εργασία παρέχει έναν οδηγό σχετικά με την γραφιστική και εικαστική επιμέλεια του βιβλίου και πιο συγκεκριμένα για την επιλεγμένη γραμματοσειρά, στοίχιση, σχήμα και μέγεθος του κάθε booklet, την ομοιογένεια τους σχετικά με την εμφάνισή τους και την ιδιαίτερη βιβλιοδεσία τους, αλλά και όλα τα προσωπικά στοιχεία που προβάλλουν τον δημιουργό τους. Καλή απόλαυση.

Ιστορική αναδρομή

Η εικονογραφημένη λογοτεχνία, ως είδος της εικαστικής και λογοτεχνικής έκφρασης, έχει μια μακροχρόνια παρουσία στο εκδοτικό χώρο, με το κοινό να είναι πιο οικείο με αυτή, σε σύγκριση με την εικονογραφημένη ποίηση. Η εικονογραφημένη ποίηση, η οποία για συντομία παρακάτω θα αναφέρεται ως απλά ποίηση, δεν είναι ένα λογοτεχνικό είδος το οποίο συναντάται τόσο συχνά. Πολλοί θεωρούν ότι κείμενα, συνοδευόμενα με εικόνες να είναι μια πιο απλουστευμένη και παιδική προσέγγιση ως προς την έκφραση του περιεχομένου των βιβλίων. Αυτό, αν και βασίζεται σε χαρακτηριστικά της παιδικής λογοτεχνίας, ισχύει πάντα. Επιρροή για την παρούσα εργασία υπήρξαν τα **οπτικά ποιήματα**. Ο όρος αναφέρεται σε ποιήματα τα οποία, με τον τρόπο που έχουν τυπωθεί στην σελίδα, δημιουργούν σχηματοποιημένες μορφές ή οι ίδιες οι λέξεις έχουν υπόνοια κίνησης, οι οποίες έχουν συχνά άμεση

σχέση με το νόημα των ποιημάτων. Τα οπτικά ποιήματα ξεπερνούν τα όρια της παραδοσιακής ποίησης, καθώς απαιτούν από τον αναγνώστη να «διαβάζει» και να «βλέπει» το έργο ταυτόχρονα, με αποτέλεσμα να συνλειτουργούν η λογοτεχνία με τη ζωγραφική ή τη γραφιστική.

Η συγκεκριμένη μορφή ποίησης δίνει έμφαση στην οπτική διάσταση της γραφής, και τα πρώτα δείγματά της εντοπίζονται στην **Παλατινή Ανθολογία**, η οποία είναι μια συλλογή αρχαίων και βυζαντινών ελληνικών επιγραμμάτων, που καλύπτει την περίοδο από τον 7ο αιώνα π.Χ. έως το 600 μ.Χ. Ανακαλύφθηκε σε χειρόγραφο το 1606 και πιστεύεται ότι συντάχθηκε τον 10ο αιώνα. Μαζί με την **Ανθολογία του Πλανούδη**, αποτελεί την **Ελληνική Ανθολογία**. Τα αρχαιοελληνικά οπτικά ποιήματα ήταν γνωστά ως και *καλλιγραφήματα* ή *τεχνοπαίγνια*, με τις λέξεις τους να τοποθετούνται με τέτοιο τρόπο ώστε οι λέξεις και οι φράσεις να σχηματίζουν και να οπτικοποιούν το περιεχόμενο του ποιήματος. Τρία ποιήματα, όλα γραμμένα από τον Σιμία τον Ρόδιο, αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα αυτής της μορφής ποίησης, με το πρώτο να έχει την μορφή φτερών, το δεύτερο σχήμα αυγού και το τρίτο και τελευταίο ποίημα έχει το σχήμα τσεκουριού. Από τα τρία θα αναπτυχθεί το νόημα του δευτέρου για να κατανοηθεί πλήρως η αξία αυτών των ποιημάτων.

Γραφική αναπαράσταση των οπτικών ποιημάτων με μορφή τσεκουριού, φτερών και αυγού σε αντίγραφο του 4^{ου} αιώνα του Σιμία του Ρόδιου.

Το ποίημα, με τίτλο *Ωόν*, έχει σχήμα αυγού. Η επιλογή του αυγού δεν ήταν τυχαία από τον ποιητή, καθώς το αυγό στην αρχαία Ελλάδα συνδέεται με τις έννοιες της δημιουργίας, της αναγέννησης, του δυναμισμού και το ίδιο το σύμπαν. Το ποίημα, όπως και πολλά άλλα τεχνοπαίγνια, είναι γραμμένο σε επιγραμματική μορφή, δηλαδή σύντομο και συμπαγές, με κάθε στίχο να γίνεται προοδευτικά μικρότερος, μιμούμενος σε αυτή την περίπτωση το ωοειδές σχήμα. Η συγκεκριμένη δομή φανερώνει πώς το περιεχόμενο του ποιήματος «εκκολάπεται» ή αποκαλύπτεται, παράλληλα με τη

φυσική διαδικασία της ζωής που αναδύεται από το αυγό. Τα δύο κύρια θέματα του ποιήματος, η κοσμική δημιουργία και ο δυναμισμός της ζωής, αντικατοπτρίζουν τη ζωή στην πιο πρόωμη μορφή της, πριν εκκολαφθεί ή αναπτυχθεί, αντιπροσωπεύοντας τη δυνατότητα και την μελλοντική ανάπτυξη. Κάποιες ερμηνείες του ποιήματος θεωρούν ότι το αυγό αναφέρεται στο μυθικό Ορφικό αυγό, από το οποίο γεννήθηκε το σύμπαν.

Με αφετηρία την αρχαία Ελλάδα, η εικονογραφημένη ποίηση συνέχισε την σταδιοδρομία της στα ρωμαϊκά χρόνια με την εμφάνιση των *carmina quadrata* (τετράγωνα ποιήματα) που γραφόταν σε γραμμικά πλέγματα και είχαν γεωμετρικό χαρακτήρα. Δημιουργήθηκαν σαν ποιήματα, όπου με τη χωρική παρουσίαση των λέξεων και την ισομετρία, οι γραφικά ισοδύναμες γραμμές με τον ίδιο αριθμό χαρακτήρων, αναδείκνυαν την ομορφιά, την τάξη και το σύμπαν γύρω τους. Κατά την **Καρολίγγεια Αναγέννηση**, αυτή η γεωμετρική προσέγγιση άρχισε να εντάσσει και πιο ολοκληρωμένα και παραστατικά σχέδια στο σύνολό του, με παράδειγμα τον Φράγκο μοναχό Hrabanus Maurus, ο οποίος έγραψε ποίηση και εγκυκλοπαίδειες και είχε αγάπη για το *carmina quadrata et figurata*.

(τετράγωνα ποιήματα με φιγούρες). Εδώ παρατηρείται αυτό που θα χαρακτηρίζαμε ως εξέλιξη της τεχνικής, με τις λέξεις του ποιήματος να είναι κρίσιμες για αυτές τις εικόνες, καθώς τα σχέδια δεν θα υπήρχαν χωρίς αυτές. Δεν είναι συχνό φαινόμενο στα μεσαιωνικά βιβλία, όπου η εικόνα και κείμενο έχουν μια τέτοια συμβιωτική σχέση. Αυτή η προσέγγιση λοιπόν αποτέλεσε ένα τεράστιο ερέθισμα κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, καθώς διεύρυνε την προσωπική οπτική μου πάνω στο πως η ποίηση μπορεί να συνοδεύεται από εικόνες. Ουσιαστικά τα όρια για το πως θα αναδειχθεί το ποίημα μέσα από την εικόνα τα δημιουργεί ή ξεπερνά ο ίδιος ο συγγραφέας και καλλιτέχνης, είτε αυτός ο τρόπος είναι με τεχνοπαίγνια είτε με σουρεαλιστική εικονογράφηση όπου αποτελεί την επιλεγμένη τεχνική για την παρούσα εργασία, όπως θα φανεί παρακάτω.

Εικόνα κορυφής: παράδειγμα «τετράγωνου ποιήματος» *carmina quadrata*.

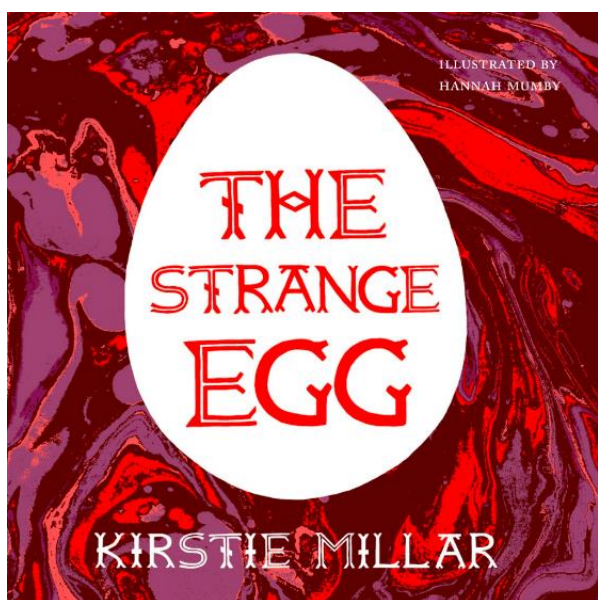
Εικόνα βάσης: παράδειγμα τετράγωνου ποιήματος *carmina quadrata et figurate* του Φράγκου μοναχού Hrabanus Maurus.

Εν κατακλείδι, τα οπτικά ποιήματα στην αρχαία Ελλάδα είχαν μια ιδιαίτερη θέση, καθώς συνδύαζαν λογοτεχνική και εικαστική τέχνη. Οι αρχαίοι ποιητές που επηρέασαν τους Ρωμαίους και τους λόγιους του Μεσαίωνα, όπου είχαν σαν σκοπό να απεικονίσουν την αρμονία ανάμεσα στην αισθητική μορφή του ποιήματος και το περιεχόμενό του, κάτι που συναντάται ξανά με ένταση στην ποίηση των σύγχρονων εποχών.

Σύγχρονά παραδείγματα εικονογραφημένης ποίησης από εξωτερικό και Ελλάδα

Η ιδιαίτερη τεχνική των τεχνοπαίγων επηρέασε την παρούσα εργασία, καθώς βοήθησαν να διευρυνθεί ο τρόπος σκέψης για το πώς μια εικόνα μπορεί να συνοδεύει ένα ποίημά. Σαν βάση για την εικαστική επιμέλεια του βιβλίου, τέθηκε το βιβλίο της Kirstie Millar, με την εικονογραφική επιμέλεια της Hannah Mumby, με τον τίτλο «*The Strange Egg*». Το σχήμα του βιβλίου χρησιμοποιήθηκε για να αναδείξει τα βαριά συναισθηματικά θέματα που παρουσιάζονται μέσα από τα κείμενά του, με ενδιαφέροντα τρόπο και προσωπικό χαρακτήρα. Το βιβλίο ανήκει στην λογοτεχνική συλλογή του εκδοτικού οίκου The Emma Press, όπου μεγάλα και ιδιαίτερα βιβλία ποιητικού χαρακτήρα και πεζογραφίας εκδίδονται σε τετράγωνα βιβλία με έγχρωμες εικονογραφήσεις με την συγκεκριμένη σειρά βιβλίων να ονομάζεται **Art Squares** (Εικαστικά Τετράγωνα). Από την συλλογή αυτή, δανείστηκα την ιδέα της παρούσας πτυχιακής εργασίας: μιας μικρής εικονογραφημένης ποιητικής συλλογής με πλούσια και πολύχρωμη εικονογράφηση, με τα βιβλία της να έχουν τετράγωνο σχήμα.

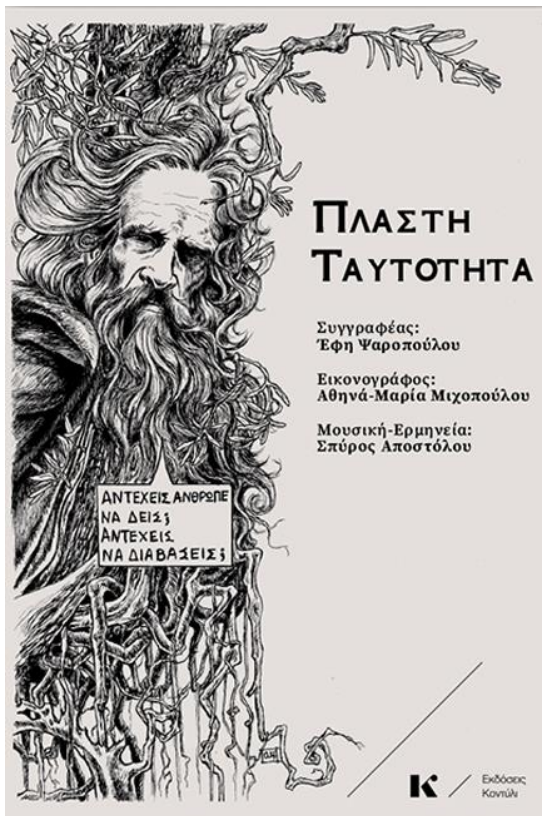
My heart is quick and sick in my chest! I try to run but cannot move.
The nurse is now over me; she grips my wrist tightly, her sharp pink nails pinching my skin, her bright teeth erupted into an impossible smile.
Doctor: Be still. Let's not be silly now. We aren't quite finished yet.
I obediently lie back on the bed. Tears thud furiously onto my blue paper gown and my legs shake wildly.
Doctor: There's a good girl. Now, would you like to see your egg?
Everything appears black and watery and eternal. But then your gloved finger traces something. I lean closer and I see it:
A strange new egg. Engorged and vicious. Humming with delight.

15

Εικόνα αριστερά: εξώφυλλο του βιβλίου « *The Strange Egg* ».

Εικόνα δεξιά: δείγμα από το εσωτερικό σολόνι του βιβλίου.

Εικόνα πάνω: Το εξώφυλλο του βιβλίου «Πλαστή Ταυτότητα»

Στην ελληνική εκδοτική σκηνή, υπάρχουν πολλοί τίτλοι σχετικά με την σουρεαλιστική και ενναλακτική προσέγγιση της εικονογραφημένης ποίησης, οι οποίοι συχνά κατατάσσονται στην γενικότερη ομπρέλα της εικονογραφημένης λογοτεχνίας. Ένα από τα έργα αυτά, που επηρέασε το συγγραφικό κομμάτι των βιβλίων και τον τρόπο που το νόημα των ποιημάτων εκφράζεται από τις εικόνες, είναι το βιβλίο η «Πλαστή Ταυτότητα», από την συγγραφέα Έφη Ψαροπούλου και την εικονογράφο Αθηνά – Μαρία Μιχοπούλου. Το βιβλίο αυτό έχει χαρακτηριστικά αλληγορικού κόμικ. Ο πρόλογος, που έχει επίσης μελοποιηθεί από τον Σπύρο Αποστόλου, αναφέρεται σε έναν άνθρωπο που αναζητά τον εαυτό του. Καθώς προχωρά η ανάγνωση, γίνεται φανερό ότι τα πράγματα δεν είναι όπως φαίνονται αρχικά, αλλά κρύβουν βαθύτερα νοήματα που αποκαλύπτονται σταδιακά. Το έργο ασχολείται με αξίες και συνδυάζει ποικίλα στοιχεία, που αν και

αρχικά δείχνουν ασύνδετα, τελικά αποτελούν μέρη ενός παζλ μιας συνολικής εικόνας. Εμπεριέχει κοινωνικά μηνύματα, προκαλεί σκέψεις και στοχεύει να προβληματίσει τον κάθε αναγνώστη, ανάλογα με τον τρόπο που θα το αντιληφθεί. Αυτός ήταν και ο σκοπός της δικιάς μου πτυχιακής εργασίας. Στο νοηματικό επίπεδο των κειμένων που γράφτηκαν για την παρούσα εργασία, η «Πλαστή Ταυτότητα» ανέδειξε τον τρόπο τον οποίο το κείμενο μπορεί να ξεφεύγει από την συνηθισμένη συντακτική δομή, και να προσφέρει στον αναγνώστη μια διευρυμένη οπτική.

Χρησιμότητα της εικονογράφησης στην ποίηση: Η σχέση των εικόνων με τις λέξεις

Η εικονογράφηση στην ποίηση παίζει σημαντικό ρόλο, καθώς ενισχύει τη λογοτεχνική εμπειρία και παράλληλα προσφέρει νέες διαστάσεις στην ερμηνεία και την κατανόηση των ποιημάτων. Η εικόνα μπορεί να ενισχύσει το συναίσθημα και την ατμόσφαιρα που δημιουργεί ένα ποίημα. Τα οπτικά αυτά ερεθίσματα θέτουν ορισμένα θεμέλια για συναισθήματα που εκφράζονται με λέξεις, κάνοντας τον αναγνώστη να συνδεθεί καλύτερα με το περιεχόμενο του ποιήματος. Επίσης, πολλά ποιήματα περιέχουν αφηρημένες έννοιες που μπορεί να είναι δύσκολο να αποδοθούν μόνο με λέξεις, και η εικονογράφηση μπορεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να κατανοήσει καλύτερα τις έννοιες και τα μηνύματα που κρύβονται πίσω από τα σύμβολα και τις μεταφορές. Η ποίηση είναι κατά βάση μια γλωσσική

τέχνη, αλλά η εικόνα ξεκλειδώνει την διάσταση της φαντασίας και της συνοχής ιδεών. Η εικονογραφημένη ποίηση μπορεί να συνδυάσει το λογοτεχνικό στοιχείο με το εικαστικό, προσκαλώντας τον αναγνώστη να βιώσει το ποίημα με περισσότερες αισθήσεις και να δημιουργήσει μια πιο εμπλουτισμένη εμπειρία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εικονογράφηση οργανώνει την κατανόηση της δομής του ποιήματος. Για παράδειγμα, μπορεί να υποδεικνύει την πρόοδο της αφήγησης ή να τονίζει τις θεματικές ενότητες, διευκολύνοντας τον αναγνώστη να ακολουθήσει τη λογική ροή του έργου. Οι εικονογραφικές λεπτομέρειες μπορούν να προσθέτουν στρώματα συμβολισμού στο ποίημα, με την εικόνα που συνοδεύει το κείμενο να προσφέρει πρόσθετες ερμηνείες και να παρουσιάζει το ποίημα από διαφορετική προοπτική, αναπτύσσοντας το θέμα του με τρόπους που δεν είναι πάντα άμεσα εμφανείς. Μια σωστή εικαστική προσέγγιση για την οπτικοποίηση των μηνυμάτων του κειμένου, μπορεί να δημιουργήσει μια βαθύτερη σύνδεση με τον αναγνώστη, καθώς αυτός μπορεί να ταυτιστεί πιο εύκολα με τα σύμβολα, τις εικόνες και τα συναισθήματα που παρουσιάζονται μέσω της οπτικής αναπαράστασης. Συνολικά, η εικονογράφηση προσθέτει πολυπλοκότητα και ενίσχυση στην ποίηση, κάνοντας τα ποιήματα προσβάσιμα σε μεγαλύτερο κοινό, ενώ παράλληλα προσφέρει νέες δυνατότητες για δημιουργική έκφραση και ανάλυση. Οι παραπάνω λόγοι εμπεριέχονται στο τελικό αποτέλεσμα και στην γενιά που η εικόνα κυριαρχεί επί της λέξης, και η προσοχή του αναγνώστη είναι τόσο πολύτιμη, το ίδιο το βιβλίο που θα κρατήσει στα χέρια του πρέπει να του παρέχει κάτι το ιδιαίτερο και το μοναδικό. Το έργο αποτελεί μια διέξοδο και ένα ερέθισμα σχετικά με ό,τι συμβαίνει γύρω του, με τις πέντε αυτές μικρές ποιητικές συλλογές να αποσκοπούν να εκπληρώσουν ακριβώς αυτό τον σκοπό.

Η προσέγγιση της εικονογράφησης με πιο σουρεαλιστικό και μεταφορικό χαρακτήρα

Οι εικόνες που συνοδεύουν τα ποιήματα προσφέρουν μια ιδιαίτερη και πολυδιάστατη ερμηνεία του περιεχομένου, μεταφέροντας τον θεατή πέρα από τα όρια του ρεαλισμού, τους περιορισμούς των λέξεων και του συμβατικού συμβολισμού. Αυτή η μορφή εικονογράφησης συνδυάζει την ελευθερία της φαντασίας με τη δύναμη των μεταφορών και των αλληγοριών, προσκαλώντας τον θεατή να εξερευνήσει το κείμενο μέσα από έναν διαφορετικό φακό. Η προσέγγιση της εικονογράφησης με πιο σουρεαλιστικό και μεταφορικό χαρακτήρα ήταν μια σκόπιμη επιλογή. Αυτή η μορφή εικονογράφησης θολώνει τα όρια μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας, δημιουργώντας εικόνες που δεν ακολουθούν τη λογική ή τους νόμους της φύσης. Αυτό επιτρέπει στον αναγνώστη να δει πέρα από τα προφανή και να αναζητήσει βαθύτερα νοήματα. Ο μεταφορικός χαρακτήρας αυτής της προσέγγισης χρησιμοποιεί εικόνες που δεν είναι πάντα άμεσα συνδεδεμένες με την κυριολεκτική σημασία, αλλά λειτουργούν ως σύμβολα για πιο αφηρημένες ιδέες ή συναισθήματα. Για παράδειγμα, η έννοια της ελευθερίας στο

σχέδιο του ποιήματος «Υπομονή» έχει προσωποποιηθεί και της έχει δοθεί η μορφή κοπέλας και τα όρια που τίθενται στην ελευθερία του κόσμου, έχουν σαν σύμβολο τα κάγκελα ενός κλουβιού. Οι εικόνες μπορεί να έχουν πολλαπλές ερμηνείες, ανάλογα με το πλαίσιο ή την προσωπική αντίληψη του θεατή. Η πολυπλοκότητα αυτή ενισχύει την αλληλεπίδραση με το έργο, καθώς ο αναγνώστης καλείται να αποκωδικοποιήσει τα κρυμμένα νοήματα. Συχνά υπάρχει μια ποιότητα που μοιάζει με όνειρο, όπου το ασυνείδητο και οι εσωτερικές σκέψεις του αναγνώστη αναδύονται μέσα από εικόνες γεμάτες αντιφάσεις και παραδοξότητες. Αυτή η προσέγγιση προσθέτει βάθος στο κείμενο, ενισχύοντας την αίσθηση του άγνωστου ή του ανεξερεύνητου. Με την δημιουργία ενός συνόλου που αποτελείται από έντονα συναισθήματα, καθώς αποφεύγουν τη λογική ανάλυση και προσεγγίζουν τα πιο ακατέργαστα κομμάτια του υποσυνείδητου, προκαλώντας μια βαθιά συναισθηματική αντίδραση στον αναγνώστη.

Στην ποίηση και τη λογοτεχνία, η εικονογράφηση με σουρεαλιστικό και μεταφορικό χαρακτήρα ενισχύει την σχέση μεταξύ κειμένου και εικόνας. Στην παρούσα περίπτωση, προσφέρει νέες οπτικές γωνίες στο έργο, υπογραμμίζει την πολυπλοκότητα των νοημάτων και προσκαλεί τον αναγνώστη να εξερευνήσει το βάθος του ποιήματος με μια πιο διαισθητική και συναισθηματική προσέγγιση. Προφανώς το παρόν τελικό αποτέλεσμα, οι πέντε μικρές ποιητικές συλλογές, λογοτεχνικά δεν θεωρώ ότι αποτελούν κάποιο επαναστατικό βήμα προς την εξέλιξη της λογοτεχνικής τέχνης, αλλά αποτελούν μια πολύ προσωπική προσπάθεια προς την έκφραση συναισθημάτων, σκέψεων και καταστάσεων που πηγάζουν από εμπειρίες και συμβάντα που επηρέασαν την δημιουργία τους.

Αυτή η μέθοδος εικονογράφησης προσφέρει μια φρέσκια και απελευθερωτική διάσταση, που επιτρέπει τη σύνθεση εικόνων και ιδεών με τρόπο που προκαλεί τη φαντασία και τη δημιουργικότητα τόσο του καλλιτέχνη όσο και του θεατή. Οι εικόνες μέσα στα πέντε μικρά βιβλία, πηγάζουν μεν από εικόνες που έχουν αποκτηθεί με την πάροδο του χρόνου, από τον δημιουργό τον ίδιο, αλλά αντανakλούν καταστάσεις που έχουν κοινό χαρακτήρα. Για παράδειγμα, το ποίημα «Χωριό» αντανakλά την ανάμνηση που πολλά παιδιά έχουν από τις καλοκαιρινές τους διακοπές, ή στο «Νεζς», η εικόνα εμπειριέχει δύο φίλους που μιλάνε ένα καλοκαιρινό βράδυ. Αυτό, ο αναγνώστης το καταλαβαίνει από την χρωματική παλέτα, το ύφος και το περιεχόμενο των σχεδίων. Η σουρεαλιστική εικονογράφηση χρησιμοποιείται στις εικόνες που συνοδεύονται από ποιήματα των οποίων, όπως προαναφέρθηκε περιεκτικά, το νόημα είναι πολυδιάστατο και η ρεαλιστική εικονογράφηση δεν θα αντανakλούσε σωστά το περιεχόμενό τους. Από που όμως πάρθηκε η έμπνευση για την συγκεκριμένη σειρά εικονογραφήσεων;

Συνοπτική θεωρητική ανάλυση των πέντε βιβλίων

Η θεματολογία κάθε βιβλίου, ή πιο σωστά κάθε μικρής ποιητικής συλλογής, αντανakλά διαφορετικές περιόδους από τα χρόνια πριν την ενηλικίωσή μου μέχρι σήμερα. Οι πέντε διαφορετικές κατηγορίες

που χωρίζονται τα ποιήματα αυτά, είναι οι εξής: «**Τα Ανήλικα**», «**Τα Αγανακτισμένα**», «**Τα Πολιτικοποιημένα**», «**Τα Ανάμεικτα**» και «**Τα Ερωτιάρικα**». «**Τα Ανήλικα**», είναι τα πρώτα ποιήματα της συλλογής τα οποία είχαν γραφτεί πριν την συμπλήρωση των 18 ετών, εξού και ο τίτλος τους. Τα υπόλοιπα ποιήματα, γράφτηκαν στο διάστημα 2020 με 2024. Κάθε συλλογή από ποιήματα είχε και κάποιο διαφορετικό παράγοντα ύπαρξης. Στα «**Ανήλικα**», ο καταλύτης για την συγγραφή τους, ήταν οι **Πανελλαδικές εξετάσεις** που πολλοί μαθητές είχαν την τύχη (ή την ατυχία) να βιώσουν στο τελευταίο έτος της σχολικής τους καριέρας. Στα «**Αγανακτισμένα**», τα γεγονότα που οδήγησαν στην συγγραφή τους ήταν το κίνημα **Me too** και η **τραγωδία των Τεμπών**, στα «**Πολιτικοποιημένα**» η **πολιτική και οικονομική αστάθεια της Ελλάδας**, στα «**Ανάμεικτα**» η **αγάπη και στοργή που έχουμε από τους κοντινούς μας φίλους** και στα «**Ερωτιάρικα**» **από το χάσιμο, τον πόνο αλλά και την εύρεση του νέου έρωτα**. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι στα κείμενα όλων των ποιητικών συλλογών υπάρχουν ορισμένα μικρά ορθογραφικά και συντακτικά λάθη, τα οποία διατηρήθηκαν επίτηδες για να αναδεικνύουν τον αυθεντικό χαρακτήρα των κειμένων και αποτελούν μια επιπλέον προσωπική πινελιά σε όλο το παρόν έργο. Έμπνευση για αυτή την επιλογή υπήρξε το έργο του Μέντη (Χρύσανθου) Μποστάντζόγλου, γνωστού περισσότερο με το ψευδώνυμο «Μποστ», γελοιογράφου σατιρικού χαρακτήρα. Ο Μποστ είναι γνωστός για το μοναδικό του χιούμορ, με την χαρακτηριστική χρήση της ελληνικής γλώσσας, η οποία συχνά περιλάμβανε ανορθογραφίες και λογοπαίγνια. Ο Μποστ κατάφερε να μετατρέψει την ανορθογραφία σε ένα δημιουργικό εργαλείο που σχολίαζε με έξυπνο τρόπο τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της εποχής του, κάνοντας τις δημιουργίες του μοναδικές. Παρακάτω θα γίνει μια συνοπτική ανάλυση των μηνυμάτων κάθε κειμένου των 5 διαφορετικών ποιητικών συλλογών.

Σαν αφετηρία της ανάλυσης θα χρησιμοποιηθούν τα «**Ανήλικα**». Το βιβλίο αποτελείται από τέσσερα ποιήματα: «*Άνθρωπος*», «*Γλυκείου*», «*Ποδήλατο*» και «*Το χωρίο*». Ο «*Άνθρωπος*» μιλά για την ανικανότητα ενός παιδιού να ενταχθεί σε μια κοινωνία που αξιολογεί όχι τον άνθρωπο σαν ον, αλλά σαν ένα γρανάζι της παραγωγής. Μέσα στο κείμενο συγκρίνονται οι ικανότητες που έχει ένα δημιουργικό παιδί, σε σύγκριση με ένα άλλο που είναι ακαδημαϊκά ταλαντούχο. Η εικόνα που το συνοδεύει αποτελεί μια μεταφορική απεικόνιση για τις πολλές αδιεξόδους που μπορεί να δίνονται σε ένα δημιουργικό παιδί, και πως πασχίζει να περιοριστεί στα όρια ενός θρανίου, μια μεταφορά για την κλασσική ακαδημαϊκή σταδιοδρομία που αναμένεται από πολλά παιδιά να πάρουν. Στο ποίημα «*Γλυκείου*» παρουσιάζεται η αγανάκτηση και η κούραση ενός μαθητή, που βιώνει την χρονιά των Πανελληνίων εξετάσεων, η αποτυχία του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα και η κοινωνική ζημιά που συμβαίνει με την παραγκώνιση των τεχνών. Οι Πανελλήνιες δεν αναφέρονται αυτολεξεί πουθενά μέσα στο ποίημα σκόπιμα, καθώς πολλοί μαθητές το τελευταίο σχολικό έτος, έχουν άλλες

δυσκολίες και αποφάσεις που τους επηρεάζουν. Στην πραγματικότητα το ποίημα δηλώνει πως το σύστημα έχει αποτύχει να βοηθήσει και να υποστηρίξει τα παιδιά που δεν επιθυμούν να ακολουθήσουν κλασική ακαδημαϊκή καριέρα και προσπαθούν να αποκτήσουν υψηλού επιπέδου καλλιτεχνική παιδεία. Η εικόνα είναι μια οπτικοποίηση για το πώς τα παιδιά αυτά νιώθουν να αιωρούνται σε ένα περιβάλλον γεμάτο αβεβαιότητα και η μοναδική τους απόδραση είναι η ίδια η τέχνη. Το «Ποδήλατο» αποτελεί από τα πιο απλά σε νόημα και στίχο ποιήματα, καθώς μιλά για την αγάπη ενός παιδιού να κάνει ποδήλατο και να απελευθερώνεται από τις σχολικές του έγνοιες. Η εικόνα του, με την σκιά του ποδηλάτου, απεικονίζει με παιχνιδιάρικο τρόπο τον αριθμό οχτώ που αναφέρεται στους στίχους του ποιήματος. «Το χωριό» αποτελεί το τελευταίο ποίημα των «Ανήλικων» και αναφέρεται στην ξεγνοιασιά που ένιωθαν οι ενήλικες κατά την διάρκεια των παιδικών τους χρόνων στο χωριό τους. Με την πάροδο του χρόνου, οι ευθύνες που έρχονται με το προνόμιο της ενηλικίωσης κάνουν τον καθένα να αναπολεί και να προσμένει να επιστρέψει πίσω στο χωριό του. Στην εικονογράφηση δεν διακρίνονται τα πρόσωπά τους, καθώς είναι επιθυμητό κάθε αναγνώστης να ταυτιστεί με κάποιο κομμάτι της και να φανταστεί τον ίδιο του τον εαυτό μέσα στην εικόνα. Όλα τα παραπάνω κείμενα γράφτηκαν πριν γίνω 18 ετών και εμπεριέχουν πολλές καταστάσεις και προβληματισμούς που πολλοί ξεχνούν μόλις ενηλικιωθούν. Ο σκοπός αυτής της ποιητικής συλλογής είναι η παράκληση να μην ξεχαστεί αυτή η όμορφη, αλλά και δύσκολη περίοδος των παιδικών χρόνων, που πολλοί έζησαν, επηρεάστηκαν και μπορεί άθελά τους να ξέχασαν.

Δεύτερο στην σειρά ανάλυσης, είναι «**Τα Αγανακτισμένα**» με το ποίημα που ανοίγει την ποιητική συλλογή να είναι «*Η κυρία της αφίσας*». Το ποίημα ανοίγει με την φράση “Σαν μικρό παιδί”, γιατί αποτελεί πνευματικό διάδοχο για «**Τα Ανήλικα**», δηλαδή σαν να συνεχίζει η εξιστόρηση του συγγραφέα από το προηγούμενο βιβλίο. Τα νοήματα που αναφέρονται στο ποίημα έχουν να κάνουν με τον ρατσισμό, που προσωποποιείτε με την ανθρωπόμορφη παρουσία ενός τράγου, την δύναμη των ατόμων που ζουν στην ξενόφοβη Ελλάδα, και το πώς καθημερινά αυτοί οι πολίτες αντιμετωπίζουν ανθρώπους με προκαταλήψεις. Η συνοδευόμενη εικόνα, αρχίζει και αναδεικνύει ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο της ποιητικής συλλογής: παρουσίαση σοβαρών θεμάτων με χιουμοριστικό και σατιρικό χαρακτήρα. Αυτό γίνεται κατανοητό, όχι μόνο από τον ανθρωπόμορφο τράγο, αλλά και από την έκφραση που παίρνει το πρόσωπο της κοπέλας όταν κοιτά αυτή την προσωποποιημένη μορφή του ρατσισμού. Στην συνέχεια το ποίημα «*Το μπλουζάκι*», μιλά για το φαινόμενο της λεκτικής παρενόχλησης που δέχονται γυναίκες από περαστικούς για τον τρόπο που ντύνονται. Το συγκεκριμένο κείμενο έχει σατιρικό χαρακτήρα και παρουσιάζει ένα πρότυπο για τις γυναίκες, την Joan of Arc (Ιωάννα της Λωρραίνης), που παρόλες τις αντίξοες συνθήκες της εποχής της, δεν την σταμάτησε κανένας και τίποτα από το να εκφράζεται και να δρα όπως επιθυμούσε η ίδια. Στο ποίημα, γίνεται

ξανά η αναφορά του τράγου, που στην συγκεκριμένη περίπτωση ταυτίζεται με τον σεξισμό και τον μισογυνισμό. Για την εικονογράφηση του ποιήματος, πάρθηκε η απόφαση να δοθεί η προσοχή στο πρόσωπο της Joan of Arc και με μια πιο μινιμαλιστική παρουσίαση των γεγονότων του περιγράφονται στο ποίημα. «*Τα παιδιά και ο κόσμος*» παρουσιάζει την αγανάκτηση που νιώθουν πολλές νεαρές γυναίκες με την κοινωνική πίεση σχετικά με την δημιουργία μιας οικογένειας και την γέννηση ενός παιδιού. Το ποίημα εξετάζει τους λόγους που η γέννηση ενός παιδιού σε μια σύγχρονη κοινωνία είναι μια άδικη απόφαση για το ίδιο το παιδί, αλλά και για την ίδια την μητέρα. Η εικόνα του ποιήματος, είναι από τις πιο κυριολεκτικές και στενάχωρες και παράλληλα προοικονομεί το τελευταίο και πέμπτο βιβλίο της σειράς, «**Τα Ερωτικά**», με την παρουσίαση του συντρόφου της γυναίκας σαν ένα ανθρωπόμορφο λάχανο. «**Τα Αγανακτησμένα**» κλείνουν με το πιο θεματικά βαρύ ποίημα, με τίτλο «*Σφαγή*». Το κείμενο εμπεριέχει τις σκληρές και άσχημες αλήθειες της ανθρωπότητας, μιλά για τον Χάρη, μια λεκτική μεταφορά για τον Χάρο, τον βαρκάρη του Κάτω Κόσμου και πώς η αντιπαλότητα ανάμεσα στους ανθρώπους αποτελεί και την οριστική τους πτώση. Όλο το προαναφερόμενο σκηνικό απεικονίζεται και στην εικονογράφησή του ποιήματος.

Τρίτη στην σειρά ανάλυσης, εμφανίζεται η συλλογή με τίτλο «**Τα Πολιτικοποιημένα**» τα οποία έχουν το πιο σοβαρό και λιγότερα χιουμοριστικό ύφος, σε σύγκριση με τα προαναφερόμενα ποιήματα. Το ποίημα «*Υπομονή*» είναι το πρώτο της συγκεκριμένης συλλογής και μιλά για μια αντίθεση: το προνόμιο αλλά και την κατάρα που έχουν ορισμένοι άνθρωποι να παραμένουν υπομονετικοί παρά τις αντίξοές συνθήκες που τους περιτριγυρίζουν. Το ποίημα με μεταφορικό τρόπο παρουσιάζει πως κάποιος πρέπει να παραμένει υπομονετικός με τον περιορισμό των ελευθεριών του. Η φράση «η ελευθερία μειώθηκε, περιορίστηκε και κλειδώθηκε» είναι αντιφατική, αλλά δίνει την ευκαιρία στον αναγνώστη να διαφωνήσει, είτε να ταυτίσει μια δικιά του προσωπική καταπίεση ή άποψη. Η υπομονή αυτή προφανώς έχει αντίκτυπο και στον υπομονετικό άνθρωπο, αλλά και στην ίδια την ελευθερία. Το πως επηρεάζονται αυτές οι δύο έννοιες φαίνεται στα χαρακτηριστικά των φιγούρων της εικόνας και του περιβάλλοντος που βρίσκονται. Το ποίημα «*ΟΜΑΔΕΣ*» είναι ένα σατιρικό σχόλιο απέναντι στην αγάπη των Ελλήνων για τα πολιτικά κόμματα. Τα κόμματα συχνά αποτελούν στοιχείο διαχωρισμού για τους πολίτες, με αυτά να συμβολίζονται με χέρια διαφθοράς που περικλείουν τον κουρασμένο πολίτη και προσκαλούν τους πολίτες να σταματήσουν να χωρίζονται σε ομάδες και να ενωθούν απέναντι στον πραγματικό εχθρό. Το τρίτο ποίημα με τίτλο «*Το μοσχάρι*» θεωρώ ότι είναι το μοναδικό από τα υπόλοιπα κείμενα της συλλογής που έχει πιο ανάλαφρο τόνο και αυτό γίνεται άμεσα κατανοητό και από την εικονογράφηση: μια φιγούρα να λιάζεται σε ένα ηλιόλουστο λιβάδι με χόρτα. Το κείμενο παρουσιάζει την αγανάκτηση που μπορεί να νιώθει ένας νεαρός εργαζόμενος σε ένα καταπιεστικό ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον, χωρίς ουσιαστικές απολαβές. Με απλά λόγια, πώς

ένας νέος που προσπαθεί να βρει εργασία, δεν είναι διατεθειμένος να θυσιάσει την ψυχολογική του γαλήνη για μια απλή καριέρα. Η συλλογή κλείνει με «*Τα σύκα*», ένα ποίημα που ανοικτά πλέον ενθαρρύνει τον λαό να ξεσηκωθεί, να βγει στους δρόμους και να πετάξει σύκα προς τους πραγματικούς εχθρούς του. Η εικόνα που το συνοδεύει είναι μια αντανάκλαση της πραγματικότητας του σήμερα, σαν ουσιαστική αντανάκλαση στο κράνος ενός αστυνομικού.

Αλλάζοντας βιβλίο, αλλάζει και ο τόνος της συλλογής, με τον τέταρτο τόμο να έχει θεματολογία που αφορά την ξεγνοιασιά, την αγάπη για τα κατοικίδια, την φιλία και τον νεανικό έρωτα. Το «*Νεζς*» είναι ένας διάλογος ανάμεσα σε δύο φίλους, τον Ερμή και την Μαρία, μια ηλιόλουστη μέρα στο μπαλκόνι τους. Ο ένας φίλος εμπιστεύεται την πρόσφατη ερωτική του αποτυχία, με τον άλλον να τον συμβουλεύει για την αγάπη και για το πως «όλα πάνε και έρχονται στην ζωή» και καλά θα κάνει να απολαύσει τον Νεζς καφέ του. Το δεύτερο ποίημα της συλλογής λέγεται «*Ότι ξέρω ξέρεις και εσύ*» και είναι ένας νοηματικός διάδοχος του «*Νεζς*», με έναν άλλο φιλικό διάλογο να συμβαίνει αυτή την φορά το βράδυ, ανάμεσα στις κεραίες της Αθήνας. Το ποίημα έχει αρκετά την μορφή τραγουδιού και παίζει με τις φανταστικές προσωπικότητες που περιγράφονται μέσα στο κείμενο. Καταλήγει στο πόρισμα ότι η κοπέλα που ποθεί ο χαρακτήρας του κειμένου δεν έχει αποκαλυφθεί και πως μόνο ο ίδιος ξέρει γιατί του αρέσει αυτή η μυστήρια προσωπικότητα. Ύστερα ακολουθεί «*Η γραμμή*», ένα χιουμοριστικό ποίημα εμπνευσμένο από τις σημειώσεις που κάποιος δημιουργεί κατά την διάρκεια ενός χρονοβόρου τηλεφωνήματος, με το κείμενο που το συνοδεύει να αποτελείται από μια σουρεαλιστική περιγραφή εικόνων και καταστάσεων. Τελευταίο κείμενο των «**Ανάμεικτων**», είναι τα «*Μικρά σοκοφρετάκια*», ένα άσμα για τον σκύλο με το όνομα Βέγκας, που έχει το χρώμα της σοκολάτας και του αρέσει να μασουλά μπρίζες. Η εικόνα που τον συνοδεύει είναι ένα πορτραίτο του ίδιου του σκύλου με ένα καλώδιο από μπρίζες να το περιβάλλει. Το σύνολο της συγκεκριμένης ποιητικής συλλογής έχει πιο ανάλαφρο τόνο και ύφος, καθώς τα δύο προαναφερθέντα βιβλία, «**Τα Αγανακτισμένα**» και «**Τα Πολιτικοποιημένα**», είχαν πιο φορτισμένο χαρακτήρα. «**Τα Ανάμεικτα**» έχουν τον ρόλο ενός πνευματικού διαλείμματος για τον αναγνώστη. Παράλληλα, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η ποιότητα ενός έργου δεν είναι απαραίτητο πάντα να έχει σοβαρό ή προσανατολισμένο χαρακτήρα. Εν ολίγοις, «**Τα Ανάμεικτα**» προσφέρουν στον αναγνώστη ένα ευχάριστο και ανάλαφρο διάλειμμα από τις σκοτούρες της καθημερινότητας, με εικόνες που αντικατοπτρίζουν την νιότη και την νεανική ξεγνοιασιά, με μια ανάμεικτη θεματολογία κειμένων.

Το κλείσιμο του έργου, των πέντε αυτών τόμων της εικονογραφημένης ποιητικής συλλογής, έχει αναλάβει το μοναδικό βιβλίο με όχι τέσσερα, αλλά πέντε κείμενα με συνοδευόμενες εικόνες.

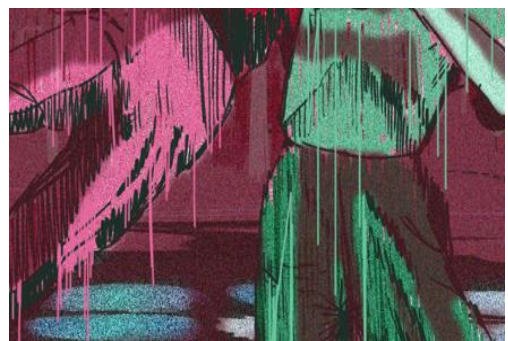
«Τα Ερωτιάρικα» κλείνουν αυτή τη συλλογή επίτηδες, γιατί θεώρησα ότι ο έρωτας είναι ένα συναίσθημα που όλοι, με μια μορφή ή άλλη έχουν βιώσει. Ο τελευταίος τόμος της συλλογής εξιστορεί τα στάδια αποδοχής εκ μέρους μιας κοπέλας, της πρωταγωνίστριας των ιστοριών, πώς αποδέχεται ξανά τον έρωτα και την ελευθερία που έρχεται πίσω στην ζωή της. Το κεφάλι του συντρόφου, σε αυτό και όλα τα υπόλοιπα σχέδια απεικονίζεται με ένα λάχανο. Ο συνδυασμός των εννοιών του λάχανου και του έρωτα μπορεί να φανεί περίεργος με την πρώτη ματιά, όμως υπάρχουν δημιουργικοί τρόποι για το πώς αυτές οι έννοιες, φαινομενικά αντίθετες, μπορούν να συνδεθούν. Το λάχανο αποτελείται από πολλές στρώσεις, οι οποίες θυμίζουν τα επίπεδα της ανθρώπινης ψυχής και του έρωτα. Όπως και στον έρωτα, που για να γνωρίσεις βαθύτερα ένα άτομο πρέπει να «ξεφλουδίσεις» τις εξωτερικές του άμυνες και να αποκαλύψεις τον πυρήνα του, έτσι και το λάχανο χρειάζεται να το ανοίξεις για να φτάσεις στο εσωτερικό του. Το λάχανο είναι ένα ταπεινό και απλό λαχανικό, όμως με τη σωστή προσοχή μπορεί να μετατραπεί σε ένα γευστικότατο γεύμα. Το ίδιο ισχύει και με τον έρωτα. Μπορεί να ξεκινήσει από κάτι απλό, καθημερινό, αλλά με την κατάλληλη φροντίδα, μπορεί να εξελιχθεί σε κάτι εξαιρετικά όμορφο και πολύπλοκο. Ταυτόχρονα το λάχανο απαιτεί καλή φροντίδα για να μεγαλώσει και να ανθίσει, έτσι και ο έρωτας χρειάζεται φροντίδα, υπομονή και επένδυση χρόνου για να αναπτυχθεί. Το λάχανο, σαν λαχανικό που ευδοκιμεί ακόμα και σε δύσκολες συνθήκες, έτσι και ο έρωτας, μπορεί να είναι ανθεκτικός, όταν οι άνθρωποι δείχνουν δύναμη και αφοσίωση παρά τις δυσκολίες. Μέσα από αυτή την αναλογία, γίνεται αντιληπτό πώς ο έρωτας και το λάχανο δεν είναι αντίθετες έννοιες, αλλά δύο πράγματα που μοιράζονται κοινά στοιχεία φροντίδας, βάθους και εξέλιξης.

Το βιβλίο ξεκινά με την *«Κορασίδα του σήμερα»*, μια παρουσίαση για τον ρόλο που πολλοί περιμένουν μια σύγχρονη εργαζόμενη γυναίκα να κατέχει. Να είναι ανεξάρτητη, αποτελεσματική στην δουλειά της, που παράλληλα είναι καλή νοικοκυρά αλλά όχι προσκολλημένη σε μη φεμινιστικά στερεότυπα. Ταυτόχρονα να μην δείχνει έναν πιο αδύναμο, “γυναικείο” χαρακτήρα και να μπορεί να ανταπεξέλθει σε ένα ανδροκρατούμενο και σκληρά ανταγωνιστικό περιβάλλον. Με άλλα λόγια έναν αδύνατο ρόλο που θα οδηγούσε τον καθένα στην τρέλα. Σταδιακά το ποίημα αποκαλύπτει πως ο έρωτας, όσο και εάν κάποιος θέλει να τον αποτρέψει, περιορίσει ή αποφύγει, στην πραγματικότητα δεν περιμένει κανέναν. Το συναίσθημα αυτό, το ξαφνικό και γεμάτο ενθουσιασμό απεικονίζεται με το ξέφρενο περιβάλλον μιας πίστας χορού, όπου μια κοπέλα και ένας άνδρας με κεφάλι λάχανου χορεύουν. Στη συνέχεια ακολουθεί το ποίημα με τίτλο *«Ονόματα»*, με το κείμενο να εξιστορεί μια σειρά από συντρόφους που έκαναν την φανταστική πρωταγωνίστρια να πιστέψει ότι ο έρωτας είναι δύσκολο να βρεθεί, αλλά στην πραγματικότητα κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Η εικόνα αποτελεί στιγμιό-

τυπο του κειμένου και χρησιμοποιεί την τεχνική της προβράχυνσης, δηλαδή έντονης οπτικής παραμόρφωσης. Τρίτο στην σειρά ακολουθεί η «Εξ αίρεση» που μιλά για το πως το αγόρι της πρωταγωνίστριας είναι ο κατάλληλος για εκείνη και με χιουμοριστικό τρόπο περιγράφεται πως της φαίνεται αδύνατο να έχει βρει κάποιον τόσο καλό άνθρωπο να την συντροφεύει. Ακολουθεί το ποίημα «Δυόσμος», που περιγράφει το πώς κάποιος πρέπει αρχικά να είναι καλά με τον εαυτό του, και στην συνέχεια να αποδεχθεί την αίσθηση φρεσκάδας που βιώνει ένας ερωτευμένος άνθρωπος. Η εικονογράφηση σε αυτή την συγκεκριμένη περίπτωση είναι απλοποιημένη αλλά έχει γνώριμο και φιλικό χαρακτήρα, που αναδεικνύει την προσωπικότητα του συντρόφου που περιγράφεται στο ποίημα. Τέλος, σαν μικρή έκπληξη στον αναγνώστη αποκαλύπτεται ο μυστήριος σύντροφος της πρωταγωνίστριας, στο ποίημα με αντιπροσωπευτικό τίτλο «Λαχανάς», που περιγράφει τον έρωτα της για αυτόν. Κάποιος θα περίμενε ότι θα αποκαλυφθεί το πρόσωπο του μυστήριου άνδρα με το κεφάλι λάχανου, αλλά στην θέση του εμφανίζεται ένα νυσταγμένο γατί, ανάμεσα σε λάχανα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι υπάρχει μια ελαφρά νοητή σύνδεση ανάμεσα σε όλα τα κείμενα και ο αναγνώστης ακολουθεί μια συνεχή ιστορία στο τελευταίο αυτό βιβλίο. Το τελευταίο αυτό σύνολο κειμένων έχει τον πιο προσωπικό χαρακτήρα, καθώς εμπεριέχει ερεθίσματα από άτομα που σπουδάζουν στον κλάδο της γεωπονίας που αποτέλεσαν μεγάλη έμπνευση για την δημιουργία των κειμένων και των παραλληλισμών ανάμεσα σε λέξεις και εικόνες.

Τεχνικά και γραφιστικά χαρακτηριστικά των 5 βιβλίων

Ολοκληρώνοντας την θεωρητική ανάλυση εικόνων και θεμάτων, έχουν σειρά τα τεχνικά χαρακτηριστικά των εικόνων, οι γραφιστικές προδιαγραφές των βιβλίων, καθώς και οι διαφορές ανάμεσα τους. Αρχικά, όλες οι εικόνες έγιναν με ψηφιακό τρόπο με την χρήση ειδικής γραφίδας. Το πρόγραμμα στο οποίο σχεδιάστηκαν ήταν το Photoshop της εταιρίας Adobe, που παρέχει μια εκτενή συλλογή από εφέ. Συγκεκριμένα, αξιοποιήθηκε το εφέ noise και προσέφερε στα σχέδια

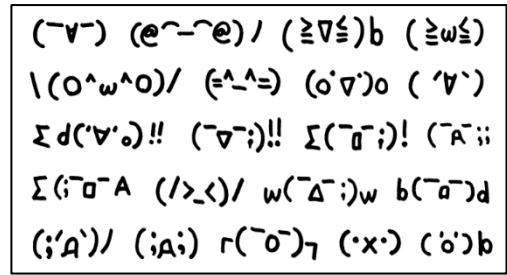
Εικόνα πάνω: Δείγμα στιλιζαρίσματος

υφή και ρετρό ύφος. Το χρωμάτισμα των σχεδίων έγινε με προσωποποιημένο στιλιζάρισμα, που αποτελείται από πολλές κάθετες γραμμές που γεμίζουν τα περιγράμματα και παρέχουν την ψευδαίσθηση της κίνησης και τηλεοπτικών παράσιτων στην εικόνα. Ο φωτισμός των εικόνων έχει επιρροές από την αναγεννησιακή τεχνική του κιαροσκούρο, με την χρήση έντονων αντιθέσεων μεταξύ φωτισμένων σημείων στα σχέδια. Τα σώματα και τα περιβάλλοντα των σχεδίων έχουν ρεαλιστικό

χαρακτήρα, αλλά τα κεφάλια των φιγούρων έχουν αντικατασταθεί από απλοποιημένα στρογγυλά σχήματα, με σκοπό την χιουμοριστική αναπαράσταση των εικόνων που περιγράφονται στα ποιήματα. Επιρροή για τις τελικές εικόνες, πάρθηκε από γελοιογραφίες, τα σχέδια της σκιτσογράφου Sarah Andersen αλλά και τα **kaomoji**, **emoji** που δημιουργήθηκαν στην Ιαπωνία τη δεκαετία του 1980 ως μια μέθοδος αναπαράστασης εκφράσεων του προσώπου μέσω χαρακτήρων κειμένου.

Τα σαλόνια όλων των βιβλίων είναι δομημένα με τον ίδιο τρόπο: αριστερά βρίσκεται ο τίτλος, το κείμενο με τα ποιήματα και η σελιδαρίθμηση και δεξιά η συνοδευόμενη εικόνα. Η δομή κάθε σαλονιού έχει χαρακτήρα παιδικού λογοτεχνικού βιβλίου, για να είναι ευκολοδιάβαστο το κείμενο στον αναγνώστη. Όλες οι εικόνες στα πέντε διαφορετικά booklets, έχουν τεθεί υπό επεξεργασία με το εφέ του καθρέπτη, με όλα τα σχέδια να αντανakλώνται από την δεξιά στην αριστερή σελίδα. Τα εξώφυλλα και οπισθόφυλλα των 5 βιβλίων είναι όμοια, με την παρουσία κεντραρισμένου τίτλου, υπότιτλου, όνομα συγγραφέα, καλλιτεχνικού προσωνύμιου και στη βάση του εξωφύλλου, το λογότυπο που χρησιμοποιεί η συγγραφέας των κειμένων. Στα οπισθόφυλλα των βιβλίων, υπάρχει κεντραρισμένο στην μέση το λογότυπο της καλλιτέχνης, με την ημερομηνία έκδοσης του βιβλίου και γραμμένη βρίσκεται μια προτασούλα χιουμοριστικού χαρακτήρα, που ενημερώνει τον αναγνώστη ότι έχει ανοίξει το βιβλίο που κρατά ανάποδα. Όλα τα βιβλία στην τρίτη τους σελίδα, περιέχουν με την εξής σειρά: Τίτλος βιβλίου, υπότιτλος, στοιχεία συγγραφής, εικονογράφησης, επιμέλειας βιβλίου, επικοινωνίας συγγραφέα και τέλος συγγραφικά δικαιώματα με χιουμοριστικά στοιχεία. Η επιλεγμένη γραμματοσειρά για όλα τα βιβλία είναι η STIX to Text που επιλέχθηκε, καθώς αντανakλά με την χρήση των ανισοπαχών στοιχείων την γλαφυρότητα και τον ποιητικό χαρακτήρα των κειμένων, αλλά διατηρεί τον μοντέρνο ύφος τους.

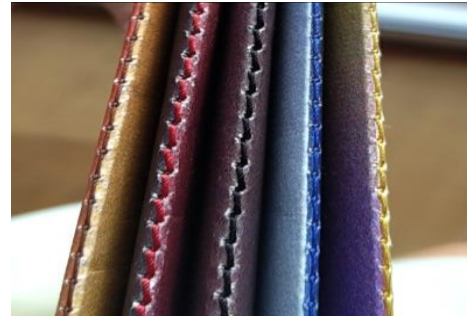
Η χρωματική παλέτα κάθε βιβλίου διαφέρει και αντιπροσωπεύει τον χαρακτήρα κάθε ποιητικής συλλογής. «Τα Ανήλικα» χρησιμοποιούν μπλε αποχρώσεις, για να αναδείξουν έννοιες σαν αυτές της γαλήνης, τη σταθερότητας, την έμπνευσης και της ξεγνοιασιάς της παιδικής ηλικίας. «Τα Αγανακτισμένα» έχουν κόκκινες αποχρώσεις, για να αποδώσουν τον θυμό και την αγανάκτηση. «Τα Πολιτικοποιημένα» έχουν κίτρινη και μωβ χρωματική παλέτα σαν παραλληλισμό με τον κίτρινο τύπο. «Τα Ανάμεικτα» χρησιμοποιούν το πορτοκαλί και το καφέ, για να δώσουν την ψευδαίσθηση

Εικόνα πρώτη: Δείγμα από kaomoji

Εικόνα δεύτερη: Δείγμα από τη σκιτσογράφο Sarah Andersen.

της θερμότητας, του καλοκαιριού και της χαλάρωσης. Τέλος η απόφαση της χρωματικής παλέτας για «Τα Ερωτιάρικα» ήταν δύσκολη. Το χρώμα που συνδέουν πολλοί με την αγάπη και τον έρωτα είναι το κόκκινο, αλλά είχε ήδη αξιοποιηθεί στα «Αγανακτισμένα». Η λύση βρέθηκε με την χρήση των χρωμάτων ροζ και πράσινου, καθώς είναι χρωματικά αντίθετα και βοήθησαν την εικονογράφηση να έχει έντονες σκιές και χρωματικές αντιθέσεις.

Εικόνα πάνω: Δείγμα της ράχης των βιβλίων με κλωστοραφή.

Νοηματικά, το πράσινο σχετίζεται με την αναγέννηση, την φύση (παραδείγματος χάριν τα λάχανα), την άνοιξη και την αρχή κάτι καινούργιου, ενώ το ροζ συχνά εκφράζει ένα αίσθημα τρυφερότητας και φροντίδας μεταξύ δύο ανθρώπων. Μια τελευταία διαφορά ανάμεσα στα πέντε βιβλία είναι η ράχη τους, που έχει γίνει με κλωστοραφή και κάθε βιβλίο έχει διαφορετικό χρώμα κλωστή, που αντανακλά την χρωματική τους παλέτα: «Τα Ανήλικα», έχουν σκούρα μπλε κλωστή, «Τα Αγανακτισμένα» κόκκινη, «Τα Πολιτικοποιημένα» κίτρινη, «Τα Ανάμεικτα» καφέ και «Τα Ερωτιάρικα» μαύρη για αντίθεση.

Επίλογος

Η προσπάθεια των ποιητών και καλλιτεχνών να συνδυάσουν κείμενα και εικόνες είναι μια προσπάθεια εκατοντάδων χρόνων και μέχρι και την σύγχρονη εποχή τα όρια της εικονογραφημένης ποίησης έχουν αφεθεί ελεύθερα και οι τρόποι προσέγγισης αυτής της λογοτεχνικής κατηγορίας έχουν εξελιχθεί με μοναδικό τρόπο. Τα πέντε βιβλία της συλλογής αποσκοπούν με τα αυτοβιογραφικά στοιχεία και την ιδιαίτερη εικονογράφηση, να κάνουν τον αναγνώστη να γελάσει. Είτε προβληματίζοντάς τον με το περιεχόμενο των «Πολιτικοποιημένων», είτε προκαλώντας την ταύτιση του με μια ευχάριστη ανάμνηση με μια εικόνα από «Τα Ανάμεικτα», η συγγραφέας και δημιουργός τους, απλά εύχεται να θεωρηθεί το καθένα από τα παραπάνω βιβλία, μοναδικό, προκλητικό και πάνω από όλα χιουμοριστικό και να προσφέρει ένα ευχάριστο διάλειμμα από τις σκοτούρες της καθημερινότητας σε όποιον κρατά το βιβλίο. Τα κείμενα και η εικονογράφηση αποτελούν μια προέκταση της ίδιας της συγγραφέως και καλλιτέχνιδος και ουσιαστικά, με την δημιουργία των βιβλίων αφήνει ένα μικρό κομμάτι του ίδιου της του εαυτού να εξερευνηθεί, κριθεί και να αναγνωριστεί από τον υπόλοιπο κόσμο γύρω της. Όσο τρομαχτικό και αν μπορεί να είναι αυτό, είναι εξίσου σημαντικό να συμβαίνει ώστε τα όρια, στην συγκεκριμένη περίπτωση της εικονογραφημένης ποίησης, αλλά και γενικότερα της δημιουργίας, να ξεπερνιούνται και να τίθενται υπό επεξεργασία συνεχώς.

Πηγές

Bond, S.E. (2016, February 4). Using Graphic Language: A Short History of Figure Poems. Sarah E. Bond. <https://sarahemilybond.com/2016/02/04/using-graphic-language-a-short-history-of-figure-poems/>

Loeb Classical Library. (n.d). Simias. The Egg. https://www.loebclassics.com/view/simias-egg/2015/pb_LCL028.569.xml

Quinn, J. (2023, May 13). Understanding the Relationship Between Words and Pictures. Studio Q. <https://studioq.com/blog/2023/5/12/understanding-the-relationship-between-words-and-pictures>

Ridolfi, D. (2023, May 18). Illustrated Poetry in the Henrietta Hochschild Collection of Children's Books. WashU Libraries. <https://library.wustl.edu/news/illustrated-poetry-in-the-henrietta-hochschild-collection-of-childrens-books/>

The Emma Press. (n.d.). Art Squares: Illustrated Poetry Collections. <https://theemmapress.com/product-category/art-squares/>

Γεωργουλά, Δ. (2020, Dec 10). Μέντης Μποστταντζόγλου (Μποστ) – 13 Δεκεμβρίου 1995. www.ert-news.gr/arxeio-afierwmata/mentis-mpostantzogloy-mpost-13-dekemvrioy-1995

Ψαροπούλου, Ε. (2024) Πλαστή ταυτότητα (Α.Μ. Μιχαλοπούλου, Εικ.). Πήλιο: εκδόσεις Κοντύλι.